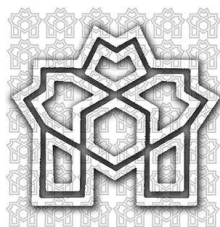

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علامه طباطبایی
دانشکده ادبیات فارسی و زبان های خارجی

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشدالهیات
(گرایش علوم قرآن و حدیث)

عنوان :

نقش معنویت در ارتقاء امنیت اجتماعی با رویکرد قرآنی

استاد راهنما: جناب آقای ابراهیم نژاد

استاد مشاور: جناب آقای دکتر وصفی

استاد داور: جناب آقای حسن زاده

پژوهشگر: سیده محبوبه میرصادقی

این تلاش تقدیمی است به:

او که در امر هدایت بندگان ، به قلم ، ابزار رشد و تعالی بشریت قسم خورد.

تقدیم به پیامبر خاتم ، محمد مصطفی (ص) ، پیام آور صلح و دوستی و محبت خداوند بر روی زمین و به اولیاء

گرامی و جانشینان خلف او تا به مهدی موعود (عج) که با آمدنش حکومت صالحان و مستضعفان را برپا

خواهد کرد و بنا به نوید الهی برپا کننده امنیت در کل جهان هستی خواهد شد.

و تقدیم به پدر و مادر مهربانم ، که وجودشان سراسر همه عشق است و وجودم برایشان همه رنج و دلهره ، آنان

که فروغ نگاهشان، سرمایه جاودانه زندگیم بوده است و دعاهاى همیشگی شان سرچشمه جوشش الطاف الهی

بر من ، تقدیم به خواهرانم که مهرشان در پس هراس من است.

و تقدیم به تمامی منتظران حکومت صلح و امنیت .

سپاس و قدردانی

خداوند بزرگ را سپاسگزارم که به من فرصتی عطا کرد تا بخ شوی از زندگی را با انسانهایی فرهیخته سرپری نمایم و از رهگذر این مصاحبت به بسط بینش مبتنی بر یادگیریام یاری رسانم. بر خود لازم میدانم که از استاد ارجمندم جناب آقای ابراهیم نژاد که مسؤلیت راهنمایی این پایان نامه را بر عهده گرفته و در تمامی مراحل تحقیق، نگارنده را مرهون راهنماییهای عالمانه و لطف صبورانه خود قرار دادهاند، و همچنین از جناب آقای دکتر وصفی که به عنوان استاد مشاور، اینجانب را در طول نگارش پایان نامه به خصوص در تجزیه و تحلیل اطلاعات با شفقت و بزرگواری یاری نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی کنم.

از استاد ارجمند جناب آقای حسن زاده که داوری این پژوهش را بر عهده داشتند به خاطر صرف وقت و دقت نظری که مبذول داشتند و با رهنمودهای ارزشمندشان بر غنای این پژوهش افزودند، تشکر و قدردانی میکنم . از ریاست محترم مرکز تحقیقات و مطالعات عقیدتی - سیاسی ناجا (ساعس) و همکاران محترم ایشان ، اساتید ارجمندم در مقطع کارشناسی دانشکده الهیات شهید مطهری دانشگاه فردوسی مشهد ، دوستان صمیمی و عزیزم و تمامی کسانی که در این پژوهش مرا یاری نمودند ، تشکر و قدردانی میکنم . همچنین از صبر، تحمل و زحمات مضاعف خانواده ام در امر پایاننامه صمیمانه سپاسگزارم.

چکیده

دین دارای یک معنای کلی است که با قرائن مصادیق آن گوناگون می شود. بر اساس قرآن معنای دین عبارت است از طاعت و بندگی، جزا و پاداش. معنای مورد نظر در این تحقیق عبارت است از همان معنایی که در قرآن به آن اشاره شده است «ان الدین عندالله الاسلام».

دین، خودشناسی همراه با خودسازی را به ارمغان می آورد و با وجود آن دو، اعتماد به نفس و خودباوری اجتماعی را به میان می آورد، به طوری که این خود باوری اجتماعی استقامت و صبر ایجاد می کند و به دنبال آن پیروزی و استقلال را به ارمغان می آورد که در سایه آن تواناییهای علمی و عملی شناخته شده و به کار گرفته می شوند و خلاقیت و رشد و توسعه را فرا روی بشر قرار می دهد.

پژوهش حاضر با موضوع "نقش معنویت در ارتقاء امنیت اجتماعی (بارویکرد قرآنی)" نگاهی کوتاه به نقش

معنویت در ارتباط با آرامش و امنیت افراد اجتماع است. روش محقق در این تحقیق تحلیل کتابخانه ای از نوع

توصیفی بوده است که باهدف جمع آراء و نظرات گوناگون مطرح در این حوزه ، به تحلیل و توصیفی شفاف در این عرصه پرداخته شده است.

اما معنویت و اخلاق در ارتباط با امنیت اجتماعی با رویکرد و مبانی قرآنی که متکی بر راهبردهای قرآنی در این زمینه خواهد بود، زمانی رخ می نمایند که ظهور آیه‌ای از قرآن کریم ، دال بر امنیت اجتماعی با بیان راهبردهای پیش برنده داشته است در این پژوهش تلاش شده بسیاری از این آیات و علی الخصوص تفاسیر اجتماعی آنان بررسی شود و مورد تأمل قرار گیرد.

کلید واژه ها: معنویت ، امنیت اجتماعی ، اخلاق ، دین ، راهبردهای قرآنی

پیشگفتار :

در جامعه پذیری ارزش ها و هنجارهای اجتماعی ، ارزشها و هنجارهای اجتماعی به فرد آموخته می شود و سپس به وسیله ی کنترل اجتماعی رفتار او تحت نظارت قرار می گیرد .

و در این میان نظام فرهنگی جامعه نیز باید چنان محیطی به وجود آورد که افراد به نوعی به نظم اخلاق درونی پایبند گردند (مثلا به احساس گناه ، یا احساس رضایت خاطر) . و به همین علت یکی از هدف های عمده ی فرآیند اجتماعی شدن باید عبارت باشد از ادغام موازین و ارزش های گروهی در وجدان های فردی ، به نحوی که اعضای جامعه ارزش های گروهی را نه به عنوان معیارهای تحمیلی از خارج ، بلکه به عنوان ارزشها و معیارهای شخصی خویش نیز بپذیرند .

کنترل اجتماعی بنابه هدف هایی که در جامعه دارد یا غیر رسمی و یا رسمی و حتی به صورت کنترل اجتماعی مثبت و منفی می تواند باشد.

اما کنترل غیر رسمی شکلی از کنترل اجتماعی است که در عرصه ی رویارویی اجتماعی اعضای جامعه در خانواده ، مدرسه ، محل کار و ... تحقق می یابد و در کنترل رسمی ، مبتنی بر عنصر حقوقی و قانونی کنترل اجتماعی قوانینی وجود دارند که راهنمای اعضا جامعه اند و گروه هایی هستند که شغلشان اعمال این قوانین و مقررات در جامعه می باشد؛ آنها کجروان اجتماعی و مجرمان را دستگیر می کنند و برای مجازات به دادگاه ها می فرستند .

و در کنترل اجتماعی مثبت و منفی نیز تشویق ها ، آفرین ها ، قدردانی و اعمال شوق آمیز بر گرفته از مکانیسم های مثبت بوده ، که برای همنا ساختن با هنجارها و ارزش های اجتماعی لازم است . برعکس تنبیه ، توبیخ ، تهدید ، بی اعتنایی ، ریشخند ، جریمه و زندانی از مکانیسم های منفی است .

اما واژه ی کنترل اجتماعی در زبان فرانسه با مفهوم اجبار اجتماعی منطبق است و این همان معنایی است که آگوست کنت تحت عنوان قدرت معنوی به کار برده است . دورکیم نیز بر این باور است که اگر در جامعه ای همبستگی اجتماعی - نیروی کششی که افراد یک جامعه را بر هم می پیوندد - قوی باشد ، اعضای آن احتمالاً با ارزش ها و هنجار های اجتماعی همنا می شوند . (ایزدی؛ ۱۳۸۴ ، ۴۰۱)

این قدرت معنوی می تواند به دوشیوه ؛ یکی اجبار ، که بر اساس آن ، افراد را به پذیرش شیوه های زندگی و الگوهای رفتاری جامعه با به کار بردن وسایل گوناگون نظیر مجازات های حقوقی و تنبیه وامی دارند و دیگری اقناع ، که بر اساس آن ، افراد را با وسایل گوناگون اقناع چون تبلیغ ، پاداش ، اعتبار ، اعطای درجه تمجید کردن ، تشویق و قدر دانی ، وادار به پذیرش هنجارهای اجتماعی می کنند . (همان منبع)

این کار تلاشی است که در قالب یک مقدمه و ۴ گفتار به بررسی نظرات و دیدگاه‌های گوناگون صاحب نظران این حوزه پرداخته است به نحوی که در مقدمه‌ی این پژوهش به کلیات بحث از جمله تعاریف مطرح در کلید واژه‌های موضوع پرداخته شده است.

گفتار اول پژوهش به اهمیت موضوع، در آراء و اندیشه‌های شخصیت‌ها، مکاتب در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی و دینی می‌پردازد.

گفتار دوم نیز در بیان آیات مرتبط با امنیت اجتماعی و برخی روایات معصومین (س) و دیدگاه‌های مفسران عالیقدر قرآن که به طور خاص در حوزه‌ی اجتماعی دین اسلام و آثار آن پرداخته اند بحث کرده است. گفتار سوم پژوهش، تلاشی است در جهت بیان فرصت‌های ایجاد امنیت و نیز عواملی که امنیت اجتماعی را تهدید می‌کند با توجه به آیات شریفه و نظر صاحب نظران در علوم مختلف.

گفتار چهارم نگاهی خواهد بود به نتایج بدست آمده در دیگر تحقیقات پژوهشگران و گریزی به نظر نظریه پردازان و در پایان بحث و نتیجه‌گیری از مباحث و عناوین عنوان شده در پژوهش.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	پیشگفتار
۲	مقدمه (کلیات و تعاریف تحقیق)
	گفتار اول : ضرورت اخلاق و آموزه های دینی و معنوی در امنیت اجتماعی
۳۵	۱-۱ مقدمه
۳۶	۲-۱ فصل اول : ضرورت اخلاق و آموزه های دینی و معنوی

۳۶	۱-۲-۱ معیارهای اخلاق
۳۷	۲-۲-۱ دین و اخلاق
۳۸	۳-۲-۱ تفاوت اخلاق دینی و اخلاق عرفی
۳۹	۴-۲-۱ تجلی دوباره معنویت
۴۷	۵-۲-۱ فطری بودن دین
۴۸	۶-۲-۱ دین درارتباط با فرهنگ ها
۵۰	۷-۲-۱ آغاز اقبال به دین
۵۲	۸-۲-۱ تاثیر دین بر معنویت
۵۴	۹-۲-۱ احوال مناسبات طبیعی انسان معنوی
۵۵	۱۰-۲-۱ انواع معنویت
۵۸	۱۱-۲-۱ استعداد افراد در ایمان آوردن
۶۰	۱۲-۲-۱ عوامل غیر اخلاقی زیستن
۶۱	۱۳-۲-۱ پیدایش تفکرات دئیسمی
۶۲	۱۴-۲-۱ عوامل احیای دین و معنویت
۶۶	۱۵-۲-۱ آرامش در سایه ی حیات معنوی
۶۸	۱۶-۲-۱ در باب ایمان
۷۱	۱۷-۲-۱ نقش ایمان در جهتگیری اجتماعی
۷۱	۱۸-۲-۱ نقش شرک در جهتگیری اجتماعی

۷۳	۳-۱ فصل دوم: نقش امنیت در حیات فردی و اجتماعی
۷۷	۴-۱ فصل سوم: امنیت اجتماعی در نگاه علوم سیاسی
۷۸	۵-۱ فصل چهارم: امنیت در قانون اساسی
۸۰	۶-۱ فصل پنجم: امنیت در منظر جامعه شناسان
۸۲	۷-۱ فصل ششم: جایگاه امنیت اجتماعی در فرهنگ اسلامی
۹۷	۸-۱ فصل هفتم: امنیت در نگاه عالمان دینی و سیاسی
۱۰۱	۹-۱ نتیجه ی بحث

گفتار دوم: زمینه های ایجابی و سلبی امنیت اجتماعی در آیات قرآن کریم

۱۰۶	۱-۲ مقدمه
۱۰۹	۲-۲ فصل اول: زمینه های ایجابی و سلبی امنیت اجتماعی آیات قرآن کریم
۱۰۹	۲-۲-۱ بخش اول: ایجاد امنیت در حرم الهی
۱۱۹	۲-۲-۲ بخش دوم: امریّت در حکومت پطمبران
۱۲۱	۲-۲-۳ بخش سوم: امریّت در سفی
۱۲۳	۲-۲-۴ بخش چهارم: امریّت برای ایمان آورندگان (مومنون)
۱۳۳	۲-۲-۵ بخش پنجم: امریّت در پرتو رعایت اخلاق
۱۴۸	۲-۲-۶ بخش ششم: امریّت در سایه اجتناب از اسراف
۱۵۱	۳-۲ نتیجه گیری از آیات

گفتار سوم: راهبردهای حمایتی در قرآن

۱۶۱	۱-۳ مقدمه
۱۶۵	۲-۳ فصل اول : راهبردهای حمایتی در قرآن
۱۶۵	۱-۲-۳ زکات
۱۶۶	۲-۲-۳ نماز
۱۶۹	۳-۲-۳ کفارات
۱۷۲	۴-۲-۳ مجازات و تادیب مجرمین در اسلام
۱۷۶	۵-۲-۳ صلّه رحم
۱۷۷	۶-۲-۳ مشارکت همگانی مردم
۱۷۹	۷-۲-۳ نظم
۱۸۱	۸-۲-۳ نقش حاکمان و دولت ها
۱۸۵	۹-۲-۳ حج
۱۸۵	۱۰-۲-۳ عدالت
۱۸۹	۱۱-۲-۳ امریه معروف و نهی از منکر
	گفتار چهارم : بحث و نتیجه گیری
۱۹۴	۱-۴ مقدمه
۱۹۷	۲-۴ بحث و نتیجه گیری
۱۹۷	۱-۲-۴ بحث اول : فسادهای اخلاقی ، پیامدهای بحران های معنوی
۱۹۷	۱-۱-۲-۴ نتیجه

۱۹۸	پیشنهاد ۲-۱-۲-۴
۱۹۸	۲-۲-۴ بحث دوم : یاد خدا راه نجاتی برای خلاء های معنوی
۱۹۹	۱-۲-۲-۴ نتیجه
۲۰۰	پیشنهاد ۲-۲-۲-۴
۲۰۱	۳-۲-۴ بحث سوم : خط مشی اسلام در تامین امنیت و آرامش
۲۰۲	۱-۳-۲-۴ سازوکارهای اسلام
۲۰۵	۳-۴ خاتمه
۲۰۶	فهرست منابع و مآخذ تحقیق

مقدمه

«تعاريف و كلييات تحقيق»

بیان مسئله

انسان در پی گمگشته‌ها و رازهای طبیعت، سوار بر مرکب علم و فناوری هنوز موفق به یافتن گمگشته‌ی وجود خود نشده و احساس پوچی و افسردگی و بی‌معنایی او را رها نکرده است.

گویی در پس همه‌ی اینها به دنبال راه نجاتی از دنیای مادی است که شاید فردایی بهتر را برای او رقم بزند. منشأ معنویت انسان به حکم آیه‌ی "نفخت فیه من روحی" که شعله‌های حیات روحانی انسان در وراء جسم ظاهرش فروزان است و از سویی دلایل سه‌گانه‌ی قرآنی، عقلی و علم حضوری بر استقلال و تغایر روح از بدن دلالت دارد.

معنویت مورد بحث ما، علاوه بر نفی خصلت‌های نفسانی که ماهیتی ضد رشد دارند، در صدد اثبات و ایجاد ملکات اخلاقی برمی‌آید که به صورتی فعال و تهاجمی در مواجهه با فرهنگ ابتدال از موضع‌گیری مشخص و پابرجا برخوردار است. معنویت و اخلاق پاسخی قوی، جامع و آرامش‌بخش به این معمای پیچیده‌ی خلقت است. به قولی "کسی که بداند چرا زندگی می‌کند، قادر است با هر چگونگی بسازد." از طرفی مفهوم امنیت قدمتی به وسعت تاریخ بشر دارد و از جهتی بر مفهوم اجتماع و جامعه نیز تقدم دارد، در این راستا، توجه به ایمان و امنیت قابل تأمل می‌باشد.

در این پژوهش تلاش شده تا به پرسش‌های اساسی مطرح درباره‌ی موضوع پاسخ داده شود، از قبیل اینکه؛

- نقش جوامع دیندار در تامین و ارتقاء امنیت اجتماعی جامعه چقدر است؟
- نقش پایبندی افراد به ارزشها و عقاید برگرفته از متون دینی در ایجاد و ارتقاء امنیت اجتماعی تا چه

میزان است؟

• اجرای قوانین حاکم در جامعه مبتنی بر اصول اخلاقی و معنوی و عمل براساس راهکارهای دینی تا

چه حد در تامین امنیت اجتماعی موثر خواهد بود؟

پیوند بین موضوع معنویت و به طور خاص دین با موضوع حساس و قابل تأمل عصر حاضر چون ، امنیت

اجتماعی ، پیوند دو مسئله ی حساس و جدانشدنی در جامعه ی ماست ، که رابطه ی ظریف آن به جهت آثار

اجتماعی فوق العاده ی دین قابل بررسی خواهد بود .

از آنجا که بسیاری از افراد جامعه ی ایران مسلمانانی هستند که خود را مکلف به رعایت اصول و تکالیفی

می دانند که از سوی دین مبین اسلام و توسط فقهای حکومت اسلامی بنا به شرایط اجتماعی جامعه و در قالب

احکام ثانویه صادر و اعمال می شود و در یکایک زوایای زندگی فردی و اجتماعی آنها قابل لمس و محسوس

می باشد. از این رو بررسی این قوانین و اصول و راهکارهای مؤثر در آنها به پیوست با خصوصیات ذاتی و

فطری انسان ها قابل تأمل می باشد.

قرآن کریم نیز به جهت شناخت جامعه ی که از انسان بدست ما داده است ، راهکار های متناسب با فطرت او را

نیز چه برای زندگی فردی او و چه زندگی اجتماعی وی ، در نسخه های گوناگون پیچیده است.

اما در کنار پژوهش های انجام شده در باب بررسی آیات ، روایات ، نظرات و راهکار های قرآن کریم وائمه

معصوم(ع) در امنیت جامعه، محقق نیز در این پژوهش تلاش نموده تا به طور خاص دیدگاه های اجتماعی

قرآن آن هم در ارتقاء امنیت اجتماعی به عنوان جزئی حساس و مهم از امنیت (ملی ، سیاسی و...) را مورد

بررسی قرار دهد. امید است نتایج و گزارشات این تحقیق مورد استفاده ی دیگر محققان و دانشجویان هرچند

در مراحل ابتدائی آنان قرار گیرد.

ضرورت تحقیق

عرصه امنیت، عرصه‌ی بسیار پیچیده و حساسی است. پهنه این مفهوم، عرصه تصمیم‌سازی، کنش و واکنش‌های حرفه‌ای است. هر پدیده امنیتی یا با تهدید است و یا با فرصت‌هایی قرین است و در چنین بستری، بازیگران همه در پی کسب خیر و دفع ضرر می‌باشند. (سیف زاده، ۱۳۸۳، ص ۳۵)

بسیاری از سیاستمداران معتقدند که در نظم نوین جهانی ضرورتاً آسایش و امنیت برقرار نخواهد شد، زیرا قدرتهای بزرگ و سلطه‌گر تنها از طریق بهره‌گیری از شرایط بحرانی می‌توانند از روند دموکراتیزه شدن و توسعه دیگر کشورها بکاهند، تا از آن طریق با فرار سرمایه‌ها و مغزها هم رانت خواری کنند و هم این کشورها را در وضعیت نامطلوب جنوبی‌گری نگه دارند. (همان، ص ۸۷)

و اما از آنجا که در تعریف معنویت آن را روشی برای زندگی، بودن و کسب تجربه دانسته‌اند، به طور خاص در معنویت فطری، انسان وجودش از فضایل اخلاقی سرشار می‌شود و با تحمل سختی‌ها به آسایش و امنیت بیشتر می‌رسد.

در این بین، ارزش معنویت عصر جدید بیشتر در تمرکز آن بر فرد و تجربه‌ی شخصی او از معنویت نهفته است، اما نکته منفی این است که بسیاری از مفاهیم مذهبی، به وسیله معنویت عصر جدید، مجدداً نام‌گذاری شده و احتمال دارد که به صورت رویکرد سطح خود محور به مذهب در آید. (ویلیام وست، ۱۳۸۳، ص ۱۰۲)

اما آنچه قابل ذکر است آنکه؛ برخی به طور کامل نه تنها مذهب، بلکه معنویت را نفی می‌کنند و آن را اموری فانتری و گاه ساخته‌ی ذهن بشر می‌دانند که بسته به شدت وابستگی به آن مفاهیم، قوت و ضعف یا برجسته شده‌اند. در جواب چنین افرادی که قائلند معنویت وجود ندارد و نمی‌توان آن را اندازه گرفت و اصلاً قابل تحقیق نیست می‌توان گفت: که همین انتقاد درباره‌ی عشق نیز صدق می‌کند، اما اکثر مردم

مصراند که عشق حقیقت دارد، مهم است و اثری عمده و حساس بر زندگی آنها می‌گذارد. معنویت دست کم برای اقلیت قابل توجهی از مردم جهان، مهم و حیاتی است و حتی در جامعه‌ی صنعتی و فرامدرن نیز، بر خلاف انتظار از بین نرفته است. معنویت یکی از عناصر بسیار مهم زندگی مردم است، هر چند تعریف آن برای آنها مشکل باشد. (ویلیام وست، ۱۳۸۳، ۱۸۹)

بشر با بکار گرفتن همه‌ی نیروهای ادراکی خود در زمینه‌ی علوم و معارف فلسفی، حسی و تجربه‌ی شهودی و عرفانی، تاریخی، اخلاقی، حقوقی و هنر و ادب، یک سلسله عقاید پیدا کرده و یک رشته مسلک‌ها و مکتبهای نظری، عملی و هنری پدید آورده است. که اگر چه از حیث تعداد متعدّدند ولی به منزله‌ی میوه‌های گوناگون یک باغ اند که هر کدام از طعم، رنگ، بو و مزه‌ی متفاوت با دیگری برخوردارند اما همگی محصول عالم طبیعت اند.

قابل توجه اینکه تفکر مذهبی و اخلاقی به نوبه‌ی خود جوابگوی نیازهای مذهبی واقعی هستند و در برابر سایر جنبه‌های زندگی انسانی دارای نوعی استقبال می‌باشند و به همین دلیل، می‌توان تصدیق نمود که راهنمایی‌ها بی‌ی که از طریق مذهب درباره‌ی زندگی و رفتارهای انسانی ارائه می‌شود تنها عکس‌العملی ایدئولوژیکی از شرایط مادی زندگی نیست، بلکه این ارائه‌ی طریق دارای کارکردهای دیگری است که با منطق و ساخت زندگی مذهبی سروکار دارد. (گی‌روشه، ۱۳۸۰، ۷۸)

پس در اینجا در راستای رویکرد قرآنی به مسئله‌ی امنیت، تنها راه برقراری ارتباط با دین و تعالیم آن و آشنایی با زبان دین و بهره‌گرفتن از آثار و تاریخ باقیمانده‌ی آن برای نسل حاضر است. به عبارت دیگر برای تحقیق، بررسی و شناسایی دین به صورت مستقل و دانش پژوهانه، باید به آثار معتبر دینی مراجعه کرد.

به همین سبب در این تحقیق سعی شده تا با نگاهی دقیق تر در آیات قرآن کریم، کتاب آسمانی و وحیانی مسلمانان جهان، که به گفته خود آن " تبیان لکل شی " است حقیقت دین و تعالیم آسمانی آن بیش از پیش و در توان محقق مکشوف و ظاهر گردد. ان شاء الله امید است که مورد بهره برداری نسل حاضر نیز قرار گیرد.

تعاریف:

امنیت

تعریف لغوی

به طور کلی امنیت یکی از نیازهای فطری بشر است که با جوهر هستی انسان پیوند ناگسستنی دارد. از قدمتی به دیرینگی تاریخ بشر برخوردار است و حتی از جهتی، واژه امنیت بر مفهوم اجتماع و جامعه مقدم می باشد. به طوریکه در فرهنگ **لغت لاروس** چنین تعریف می شود: اعتماد - آرامش روحی و روانی .

در فرهنگ لغت معین نیز امنیت عبارت است از: ایمن بودن - در امان بودن - نداشتن بیم - آرامش خاطر - بی ترسی. (معین: ۱۳۸۷، ۲۴۷)

در لغت نامه دهخدا برای " امن " و امنیت معانی چون؛ بی هراس شدن - سلامت و عافیت - دین و خلق - آرزو و امید رانام می برد. (دهخدا: ۱۳۷۷، ۳۳۷)

در فرهنگ لغات و اصطلاحات سیاسی نیز امنیت این گونه بیان شده؛ امن کردن - بی خطر کردن - در امان نگاه داشتن - با اطمینان کردن.

راغب اصفهانی، لغت شناس برجسته قرآن کریم در کتاب مشهور خود تحت عنوان مفردات الفاظ القرآن

الکریم، ذیل واژه " امن " اصل امنیت را طمانینه، آرامش نفس و از میان رفتن خوف و ترس دانسته است ."

"امن"، امانت و امان، در اصل مصدر هستند، امنیت به حالتی اطلاق می‌گردد که انسان در آرامش باشد.

گاه نیز بر چیزهایی اطلاق می‌شود که انسان بر آن، امانتدار و امین است.

در معجم الوسیط در باب ریشه ی امن می‌خوانیم؛ اطمأنَّ ولم یخف، فهو آمنٌ وأمینٌ. (ابراهیم مصطفی، ۱۴۲۶، ۲۸)

ابن منظور و برخی دیگر، معانی چندی برای این ریشه می‌آورند؛ الامن ضد الخوف، الامانة ضد الخيانة، الايمان ضد الكفر، الايمان به معنی التصديق و ضده التکذیب.

شیخ طوسی مفسر برجسته شیعه نیز امن را "سكون النفس الى الامر" می‌خواند و نقطه مقابل آن را خوف دانسته، خوف را "انزعاج النفس من الامر" معرفی می‌کند (برزنونی: ۱۳۸۷، ۴۵)

با این نگاهی به این تعاریف و در یک بررسی اجمالی در فرهنگ لغات، در امان بودن، آرامش و آسودگی، حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی و مادی)، احساس آزادی از ترس و احساس ایمنی (امنیت ذهنی و روانی) و رهایی از تردید و اعتماد به دریافت‌های شخصی برداشت می‌شود.

اما امنیت به مثابه مقدمه و بستر همه چیز در عرصه ی انسانی است و نفی آن، به بی‌نظمی و هرج و مرج منتج می‌گردد. امنیت پدیده ای ثابت نیست، مفهومی نسبی است و نسبت به زمان و مکان موقعیت و رژیم سیاسی خاص دارای تعریف متفاوت می‌باشد. عوامل بسیاری مانند زمان، ایدئولوژی، اوضاع و احوال بین‌المللی، موقعیت کشور و دیدگاه رهبران، در تعریف امنیت، میزان آن و نحوه ی کسب و حفظ آن تاثیر بسزایی دارند. (برزنونی، ۱۳۸۴، ۵۲).

می‌توان تعریف جامع از امنیت را به شرح زیر دانست: